

АРЫНА ПРАЊІКАВА

Два апавяданні

Пранікава Арына нарадзілася 5 ліпеня 2001 года ў Наваполацку Віцебскай вобласці. Скончыла факультэт журналістыкі БДУ па спецыяльнасці «літаратурная работа (творчасць)». Журналісцкі дэбют адбыўся ў раённай газеце «Полацкі веснік». Літаратурныя творы друкаваліся ў часопісе «Малодосць», альманахах «аБДУмана» і «Першацвет». Публіцыстычныя і крытычныя артыкулы — у газеце «Літаратура і мастацтва» і часопісе «На экранях». Зараз вучыцца ў аспірантуры на факультэце журналістыкі.

Хованкі

Анджэла было адзінаццаць, калі яго, пад адказнасць старэйшай сястры, сталі браць на «вечарыны». Так называлі сходкі ў лесе, дзе збіралася толькі групка добрых знаёмых Сафіі. Некалі яна прыходзіла дапамагаць многім з іх, так і завялі сяброўства: ведзьму, асабліва такую, як сястрыца, лепш трымаць бліжэй да сябе. Нічога заганага на «вечарынах» не адбывалася, усё самае правакацыйнае было толькі на святах, дзе сельская моладзь нарэшце заставалася без пільнага надзору дарослых, але Анджэла заўсёды выправаджвалі ў самыя дальнія кусты або адразу дадому.

Зоркі ўсыпалі чорнае палатно неба. Гарэла вогнішча, ад гарбаты на травах шчокі залівала ружовым. Гучалі гісторыі і песні, час цёк ляніва. Да краёў напаўняла

спакоем, ад чаго на плечы пачала навалявацца дрымота.

Але хтосьці з кампаніі прапанаваў сыграць у хованкі. У полі. Амаль што ноччу.

Ідэю ўсё ж ацанілі. Усе выглядалі як тухлыя рыбы, хаця селі толькі каля гадзіны таму. Вырашылі, каб было цікавей, падзяліцца на «паляўнічых» і «здабычу». За першых было двое — Сафія і суседскі хлопец — Матэа. Лёс кожнага вызначыла жэрабя. Некаторыя расчаравана крывіліся, выцягваючы кароткую запалку, але Анджэла сваёй роллю быў задаволены. Хавацца ён умеў: неяк атрымалася, што заўсёды быў меншы за равеснікаў, але гэта давала свае плюсы. Да таго ж Анджэла быў настолькі светлы — тыя ж валасы амаль белыя, з-за чаго мала хто мог паверыць, што яны са смуглявай Сафіяй сапраўды брат з сястрой, — што ледзь не зліваўся з асяроддзем, як бесцялесны прывід. Зараз ён засумняваўся, каб, наадварот, у цемры

знешнасць непрыкметнага матыля не сыграла супраць, але ўсё яшчэ заставалася спрытнасць.

«Паляўнічым» дазвалялася свісцець, каб падказаць, што яны набліжаюцца (і прасачыць, дзе трава зварухнецца ад спроб «ахвяры» непрыметна збегчы). Але проста знайсці мала. Вядучым трэба было яшчэ забраць штосьці ў «здабычы»: паясок, стужку, упрыгожванне, хоць чаравік. Так, падалося, будзе весялей, ды і ў тых, хто хаваўся, з'яўлялася крыху часу, каб перамясціцца, пакуль «паляўнічыя» захапляюцца жартаўлівай барацьбой.

Поле было шырокім — разагнацца ёсць дзе. Вядучыя засталіся ў яго пачатку. Сафія настроілася сур'ёзна: прыбрала ў высокі хвост доўгія чорныя валасы, закасала да локцяў шырокія рукавы ярка-жоўтай кашулі. Матэа вырашыў, што яму рыхтавацца не трэба, і адразу адварнуўся з загадкавай усмешкай на выяснаватым круглым твары. «Паляўнічыя» ў адзін голас пачалі лічыць — пяць ценяў з ціхім смехам кінуліся ў розныя бакі. Анджэла рынуўся далей, туды, дзе трава была асабліва густая і высокая. Больш шанцаў, што вядучыя адразу спатыкнуцца аб тых, хто затаіўся бліжэй, не паспеўшы выбраць лепшае месца.

З тактыкай Анджэла не прагадаў. Праз нядоўгі час за працяглым падвоеным свістам пачуўся ўскрык і залівісты дзявочы смех. Праз пару хвілін паўтарылася — пакуль мінус двое. Сядзець, падагнуўшы ногі, становілася нязручна. Ён скарыстаўся замінкай «паляўнічых» і асцярожна перанёс вагу на рукі.

Ціхі свіст прагучаў вельмі блізка.

Над полем пранеслася вясёлая хлапечая лаянка, якая падказала, што знайшлі ўжо трэцяга. Несур'ёзная сварка хутка заціхла, зноў раздаліся два свісты: рэзкі, заклікальны — Матэа, працяглы, меладычны — Сафіі.

Да іх далучыўся яшчэ адзін, Анджэла пачуў яго ўсяго ў некалькіх кроках ад сябе.

Вядучыя, здаецца, вырашылі працаваць разам, таму лёгка злавілі і чацвёртага. Даляцелі бойкія галасы, але не-

сразумелы свіст, падобны да выцця ветру, не сканчаўся. Як назло, зноў стала ціха. Нават трава пад чужымі нагамі на варушылася, быццам Анджэла выкінула ў іншую прастору, туды, дзе не было нікога. Сэрца стукала ў горле, лёгка цяжка сціскаліся. Далоні з адчаем уціскаліся ў зямлю, цела ператварылася ў тугую спружыну. Свіст паўтарыўся амаль над вухам, і чыесці пальцы — халодныя і ўчэпістыя, як павучыныя лапкі — дакрануліся да шчыкалаткі.

Крык дапамог заставіць сябе рухацца. Анджэла сарваўся з месца, пабег да мяжы поля. Здавалася, што там істота, якая шамацела за ім, дастаць не зможа. Ногі раптоўна засталіся без апоры. Ён трос пятакі, круціўся вужом, каб выслізнуць з нечаканага захвату.

— Анджэла! Анджэла!

Усхваляваны голас сястры прагнаў чырвоны неспакойны туман у галаве. Следам з цемры ўзнік азадачаны твар Матэа. Гэта ён моцна трымаў Анджэла. Той знясілена павіс у чужых руках, лавіў ротам паветра па кавалках.

— Ціха, усё добра, — сказаў хлопец, але голас яго чагосьці няўпэўнена дрыжаў.

Сафія аб'явіла, што гульня скончана, — ніхто і не супраціўляўся. Хованкі ў полі аказаліся не самай лепшай забавай: цёмна, холадна (бадай, позняя восень на дварэ) ды рухацца «здабычы» было немагчыма — у бязветранасці адразу бачна, дзе трава падазрона калыхаецца. Але Анджэла быў упэўнены, што справа тут у іншым. Трывога, якая адбілася ў вачах кожнага, падказвала, што лішні свіст чулі ўсе.

Дзікая ружа

Раніца Аіды пачалася не з кубачка гарачай кавы на тэрасе з прыгожым відам на зялёныя ўзгоркі. Першае, што яе здзівіла, — густая цемра. Дзіўна, па адчуваннях, ужо даўно павінна было ўзйсці сонца. Ды і велізарны ложак, на якім лёгка ўмясціліся б чалавек пяць, стаў падазрона цесным.

МАРЫНА ВАРАБЕЙ

Міма пантамім

Верлібры

Варабей Марына нарадзілася 4 мая 1988 года ў вёсцы Раманаўшчына Мядзельскага раёна Мінскай вобласці. Скончыла Мінскі дзяржаўны тэхналагічны каледж (спецыяльнасць «фатаграфія»), філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, магістратуру БДУ па спецыяльнасці «літаратуразнаўства», аспірантуру пры Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Працавала ў газеце Мядзельскага раёна «Нарачанская зара», Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту, у інтэрнэт-рэдакцыі Выдавецкага дома «Звязда». Цяпер — навуковы супрацоўнік сектара гісторыі беларускай літаратуры Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Творы публікаваліся ў беларускай літаратурна-мастацкай перыёдыцы, на партале «Textura.by», у зборніку вершаў «Параходзік сучаснасці».

.....

ведаць бы
як гэта
забывацца
не плаваць у шчыльнай
пругкай
вязкай
герметычнай
бы сілікон
субстанцыі
дзе ты штурхаеш
абалонку
як плацэнту
хоць не выйсці
з флэшбэкаў
і няма куды націснуць
выключыць

выключыць!
і звонку хтосьці
з гэтым шарам гуляе
у пластыцы масы
ловіць цябе за рукі і ногі
але цябе
не дастаць

я правальваюся
моўчкі
паміж маім
«зусім не»
і «не зусім»
тваім
я мім
ты міма

ТОМАШ КРЫВІЧАНІН

Каханне на «Пралетарскай»

Вершы

Крывічанін Томаш (сапр. Арцёмі Грыгор'еў) нарадзіўся 29 красавіка 1999 года ў Мінску. Скончыў Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт. Піша вершы. Літаратурны дэбют у «Маладосці».

Я хаджу сюды назіраць
За тым, што нікому не бачна.
І ціха маліцца за тых,
Каму я заўсёды удзячны.

Тут мой дом, мая крэпасць,
Маё буйное месца сілы.
Тут душы не адчуваю сепсісу
І пакідаю старыя, пустыя крыўды.

Адсюль добра бачны вакзал,
А яшчэ хмарачос на Нямізе.
Горад, якому я сэрца аддаў,
І сквер добра бачны, там, унізе.

Тут, сярод грузавых цягнікоў,
Побач з «Камунаркай», Аранскай,
Я вершы кахання пішу
Бетоннаму масту
На станцыі метро «Пралетарская».

Я паеду на Трактарны
Паглядзець, дзе вырабляюць трактары.
Я паеду туды на метро,
На бульвар трактарабудаўнікоў.
І каб не адыходзіць ад тэмы,
Прыйду да канала Сляпянскай сістэмы
І буду назіраць, як
Бясконца,
Бясконца,
Бясконца
Заходзіць за дрэвы чырвонае сонца.

Фота з архіва Т. Крывічаніна

ТАЦЦЯНА ДЗЕМІДОВІЧ

Слухач

Апавяданне

Дземідовіч Таццяна нарадзілася 13 лютага 1979 года ў Брэсце. Скончыла Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна. Працавала карэспандэнтам інфармагенцтва «Інтэрфакс», кіраўніком гарадскога літаратурнага клуба «Літара». Зараз — старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Друкавалася ў рэспубліканскай і замежнай літаратурна-мастацкай перыёдыцы. Узнагароджана медалём Францыска Скарыны (2021).

.....

* * *

— **С**алавейкін, ты хто такі? Ці ёсць у табе нешта чалавечае? — завялася каханая жонка Роза.

Артур Салавейкін і сам сумняваўся, што яго чалавечае камусьці патрэбнае і ці відаць яго ўвогуле ў перасохлай ад тугі душы. «Тое, што сёння ўспрымаецца дзіўным, яшчэ сотню гадоў таму заслугоўвала павагі, — са смуткам разважаў Салавейкін. — Людзей выратоўвалі дактары, праектавалі дамы архітэктары, а зараз усё робаты, робаты...»

У цёмным душным пакойчыку Салавейкін іграў Гамлета і Ёльскага казла, дэманстраваў, як чалавек можа думаць, быццам ён чмель. Гледзячы на гэтыя патугі, мусіць, сам чмель ўзрадаваўся б сваёй магчымасці не быць чалавекам. За кожным рухам і гукам сачылі экраны. Графікі... Табліцы... Радкі, якія бягуць... Замест да-

пытлівых вачэй — прастора, густа запоўненая невядомай энергіяй. Праграміст Алекс называў яго місію асаблівай — быць падручнікам для нейрасетак. А так Салавейкін быў недасканалы для любой ролі. Час пакінуў у ім раны і чарвяточыны: падбародак занадта цяжкі, рот злёгка крывіць, першыя маршчыны пралеглі каля вуснаў, павекі навіслі, спіна ссутулілася. Ды і ўзрост ужо... За трыццаць. А цяпер запатрабаваны малады парастак з какетлівым прыжмурваннем вачэй ды глыбокімі, амаль старэчымі думкамі. Важна, каб голас заміраў на паўслове, а потым з прыдыханнем можна было выліць прысыпаная пышчотай словы.

Салавейкіну не падабалася яго праца, таму ён і абзвоньваў рэкламныя агенцтвы ў надзеі, што схаванае чалавечае ў ім занадта прыгожае і яго варта адшукаць. Так, ён чакаў, што аднойчы яму скажучь: «Брава, Салавейкін!» — і паціснуць руку, і, як у даўнія часы, сфатаграфуюцца з ім, каб

потым выхваляцца перад роднымі і сябрамі. Але гарантаваць грамадству, што ў яго не вылезе ў пікавы момант вугор, што на самым цікавым месцы не памрэ, ён не мог. Ды і сваёй старасцю, якая на-соўвалася, расчароўваць публіку было не-прымальна. Вось так, не спадзеючыся ні на што, не маючы магчымасці прапанаваць нешта слухнае, Салавейкін у чарговы раз звязаўся з агенцтвам «Персаналіі».

— Не, не маем патрэбы... Не, не трэба... Зрэшты, ёсць адна рэальная праца! — сумна вымавіла дзяўчына. — Калі пройдзеце выпрабаванне. Чакаем вас заўтра ў чытальні.

Артур ускочыў з каленяў і на крылах надзеі падняўся пад столь свайго пакоя. Здаецца, нават адчуў, як яркая лямпа пячэ патыліцу. На самай справе ён зрабіў некалькі ўпартых крокаў ад канапы да яшчэ адной канапы і, спацеўшы ад хвалявання, паваліўся на другую з іх. Артур любіў канапы! Лежачы мякчэй марыцца!

* * *

Ва ўсіх аддзелах чытальні працавалі камп'ютары — перасылалі інфармацыю сваім карыстальнікам. У прасторнай зале ля вялікага экрана сумаваў мастак Мысліўчык. Ён нервова і рэзка стукаў далонню аб далонь. Камп'ютар рэагаваў на гук, і на экране мільгала карціны ў бірузовых адценнях. Так мастак бачыў сусвет, што вяне. Ён даўно застаўся без працы, але ўсё яшчэ спрабаваў пераўзyscyці нейрасеці, малюючы жывога чалавека ў беспрасветна пахмурных чаканнях новых адкрыццяў.

З вялікім спазненнем у зале сабралася пяць чалавек. Бабуля прынесла прапахлы гнілым кардонам фотаальбом, змесціва якога ведала як свае пяць пальцаў, і села, шчыльна прыціскаючыся да Салавейкіна. Зала была пустая, і пажылая дама не збіралася бавіць час у адзіноце.

— Малады чалавек, я пакажу вам, як раней людзі жылі без гэтага ўсяго! — гучна вымавіла глухаватая жанчына і тыцнула пальцам у фатаграфію стояцідзесяціга-

давай даўнасці. — На фота мой прапра-прадзед. 1975 год.

Салавейкін у адказ здушана чхнуў. У яго была алергія на пыл.

— Бачыце, вам дрэнна! Галава перастала ўспрымаць выявы простых людзей. Паўсюль робаты, робаты! Мастацтва Мысліўчыка для нас як выратаванне, — заклапочана сказала жанчына.

— Цішэй! — штурхнула ў спіну Салавейкіна дзяўчына ў чырвонай сукенцы. Артур пакасіўся на яе і злосна хіхікнуў, яшчэ раз здзівіўшыся, як жанчыны прымудраюцца прытрымлівацца апошніх патрабаванняў моды: постаць як цыліндр — ніякіх абрысаў, ні грудзей, ні клубоў, а вусны — тонкая, ледзь прыкметная палосачка.

Неўзабаве з'явіўся Грыша Рэтранслятар — мужчына за пяцьдзесят, з бліскучымі бакенбардамі і ўзорыстай павязкай на лбе.

— Калі б не я, творчасць Мысліўчыка ніколі не ўбачыла бы свет, — без лішняй сціпласці заявіў Рэтранслятар. Салавейкін сам сабе адзначыў, што з Рэтранслятарам абавязкова трэба пасябраваць. Карысны чалавек.

Невядомы голас гучаў аднекуль зверху — вышэй столі:

— Пачынаем! Адну гадзіну свайго кароткага жыцця вы будзеце з намі!

Салавейкін адразу пачуў тонкі, непрыемны гук, і яркае святло раптам лягло цяжкімі пластамі па ўсім пакоі.

Мысліўчык хмурыўся, расказваў нешта няўцямнае пра тэорыю змовы супраць мастакоў, ход яго думак губляўся, ад гэтага ў Салавейкіна падступала да горла пазыханне. Вельмі хацелася паставіць прамову Мысліўчыка на паскораны рэжым або пайсці прапаласкаць горла чыстай вадой, забываючы скрыгат яго павольнага голасу. Не, Салавейкін не слухаў мастака, думаў пра свае скамечаныя спадзяванні, прыкідваў, колькі па часе яму тут засядаць. Бабуля шамацела альбомнымі старонкамі. Ад гэтага ў Салавейкіна круціла ў носе, вочы свярбелі.

Калі час на вялікім настольным гадзінніку абнуліўся, маналог Мысліўчыка перапыніў невядомы голас:

ІВАН КАРЭНДА

Свеціш людзям —
сам згараеш...

Вершы

Карэнда Іван нарадзіўся 17 верасня 1950 года ў вёсцы Крывічы Іўеўскага раёна Гродзенскай вобласці. Па прафесіі — настаўнік і журналіст. Працаваў у школе, маладзёжнай газеце, партыйных камітэтах і органах дзяржаўнага кіравання, у тым ліку намеснікам міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь, намеснікам міністра культуры і друку Рэспублікі Беларусь, быў на дыпламатычнай службе. Аўтар кніг лірыкі «Белы наліў», «Знічка», «Васількі надзеі», «Вочап», «Пад зорным небам верасня», кнігі прозы «Воплаўская гасця», паэтычных кніг для дзяцей «На загадкі ёсць адгадкі», «Ёж іголки продавал» і інш. Ганаровы грамадзянін Іўеўскага раёна (2023).

.....

Сябрам-паэтам

Прасее час праз сіта нашы вершы
І лёгка выдзьме шалупінне з іх.
Нашчадкі ўбачаць, што Купала першы
Быў, ёсць і будзе сярод нас усіх.

Ён лепшым стаў не статусам «народны»,
А шчырасцю і поклічам радка,
Што беларусам свеціць, як паходня,
З якой нам крочыць сёння і ў вяках.

Паэт-прарок у нас, сябры, адзін ён,
Ніхто не можа параўнацца з ім:
Духоўны скарб і абярэг Радзімы —
Яму наканавана быць такім.

Прасее час праз сіта нашы вершы...
Наўрад ці здзівім мы чым-небудзь час.
Купалаўскі надзейны, моцны ветразь
Вядзе натхнёна ў будучыню нас.

Я бачыў твае, вёска, мазалі —
Яны і мне пяклі, як жар, далоні.
І пот твой церпкі, з водарам зямлі,
Няўсцерп казыча нос мне і сёння.

І панскі вокрык, і калгасны лад
Ты зведала напоўніцу, стрывала.
Боль непазбыўны і з жыццём разлад
Стагоддзямі ў душы сваёй хавала.

Стагнала ты ад войнаў і нягод,
Знікалі з твару радасныя ўсмешкі.
Слабеў, цішэў твой голас з года ў год,
Пусцелі хаты, травянелі сцежкі.

І вось ты ў новым статусе цяпер —
Бясконнай, бескароўнай, малалюднай...
Даруй мне сум мой горкі і павер:
Ты для мяне не стала малалюбнай.

ІНТЭРВ'Ю

ПАВЕЛ НАВУМЕНКА

Напісанае —
застанецца

Сто гадоў — гэта многа ці мала? У рамках гісторыі, мабыць, зусім кропелька часу. А з іншага пункту гледжання, нашага, чалавечага, — цэлае жыццё. Жыццё народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі. Сваёй творчасцю ён дапамагаў адрэфлексаваць, усвядоміць жудасны вопыт Другой сусветнай вайны, уплыў гэтай катастрофы на мыслі і ўчынкі. Сваімі словамі ён раз за разам указваў на значнасць пісьменніцкага вопыту для фарміравання здаровага грамадства. Сваімі дзеяннямі ён даказаў, што творцы ствараюць не толькі кнігі, але

і памяць, якая памнажае тое сумленнае і адкрытае, што было асновай іх асобы.

У год стагоддзя з дня нараджэння Івана Навуменкі мы пагаварылі з яго сынам — Паўлам Іванавічам — літаратуразнаўцам і кандыдатам філалагічных навук. Пагаварылі пра яго бацьку-пісьменніка, бацьку-настаўніка і бацьку-аўтарытэта. І адчулі, што хочацца ўзяць у рукі збор твораў Івана Навуменкі і перачытаць. Ці адчуеце вы тое ж самае?

Непадабенства і любоў

— Павел Іванавіч, вы — малодшае дзіця ў сям'і і адзіны сын. Ці адчувалі асаблівае стаўленне да сябе?

— У мяне з бацькам былі асаблівыя стасункі, бо ён даволі рана ўгледзеў маё захапленне літаратурай. А так, ён вельмі добра ставіўся да ўсіх сваіх дзяцей. Але быць сынам свайго бацькі — з гэтым было цяжкавата вучыцца ва ўніверсітэце: усё здавалася, што на цябе глядзяць прыдзірліва і з нейкай ацэнкай — ці варты ты свайго бацькі. Як ні дзіўна, не самае прыёмнае адчуванне.

— Які ваш першы дзіцячы ўспамін, звязаны з бацькам?

— Мае першыя ўспаміны даволі раннія. Асабліва ярка стаіць перад вачыма карцінка: пясчаная вуліца Васілевіч, чорны страшны самазвал і мы з бацькам кудысьці на ім пад'язджаем разам з кімсьці з ягоных сяброў юнацтва. Я ў яго на каленях. Двухгадовы і шчаслівы.

— У вас былі спробы пісаць вершы ці прозу? Дзяліліся гэтымі спробамі прая з бацькам?

— Так, безумоўна. І мяне, і сярэдняю сястру Таццяну бацька вылучаў як схільных да таго, каб у будучым стаць звязанымі са словам. Спраўдзілася не ўсё і не цалкам, але ў нечым ён меў рацыю. Адзінае, што вельмі не любіў, гэта пытанне: а ці ўдасца працай у гэтай сферы дасягнуць нейкіх вышынёў або прызнання? Калі так ставіш пытанне, казаў ён, лепей не брацца за гэтую справу. Яна павінна быць як каханне. Бо хто думае, якія адтваіх пачуццяў пазней будуць вынікі?

МІКОЛА ТРУС

«На прамяністым прадвесні...»: невядомыя вершы Івана Навуменкі

Усе архіўныя зборы цярпліва чакаюць свайго часу, прынагоднага з’яўлення на свет. Але ёсць матэрыялы, чый выхад на шырокую аўдыторыю асабліва жаданы і дарэчны з прывязкай да пэўнай даты, а таксама з выбарам адпаведнай выдавецкай пляцоўкі.

У нашым выпадку інфаповадам паслужыла 100-годдзе Івана Навуменкі (1925—2006), акадэміка, народнага пісьменніка. А вось абсалютна нязвыклая і нечаканая іпастась сёлетняга юбіляра як *паэта* фактаграфічна падсвечваецца невядомымі рукапісамі, выяўленымі аўтарам гэтых радкоў у фондах Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Гаворка пра ранні перыяд творчасці прызнанага майстра пяра, таму выбар месца рэпрэзентацыі знаходак быў папросту прадвызначаны: толькі «Маладосць» і часопісная рубрыка «Музейная гасцёўня», якія зыходна, на найменным узроўні здымаюць неабходнасць папраўкі на час пры знаёмстве з архіўнымі матэрыяламі, дазваляюць захаваць карэктнасць у магчымых праекцыях даўніх паэтычных спробаў на класічную спадчыну прэзаіка, пісьменніка-раманіста, навукоўца.

У сучасным рэтраспектыўным асэнсаванні тэмы пакалення, чые маладыя гады

прыйшліся на Вялікую Айчынную, апавядаюць І. Навуменкі не толькі ўваходзяць у калектыўныя зборнікі, але і вядуць рэй, даюць назвы кнігам адпаведнай тэматыкі: «Сямнаццатай вясной» (2012; 2-е выд.), «Хлопцы самай вялікай вайны» (2022).

Калі адгорнем ранейшыя старонкі часу, агледзім бібліятэчныя паліцы, то зможам пераканацца: некаторыя асобнікі дэбютнага выдання «Сямнаццатай вясной» (1957), што захоўваюцца ў фондах ЦНБ НАН Беларусі, маюць дарчыя надпісы аўтара, адрасаваныя Пятру Глебку, Янку Брылю, Васілю Івашыну. І гэта зусім немалаважныя сведчання таго, як падзялялася радасць выхаду першай кніжкі ў мастакоўскім асяроддзі другой паловы 1950-х гг.

Эўрыстычным шляхам

Выяўленыя рукапісы — аб’екты нашай увагі — адлюстроўваюць перыяд, калі вайсковыя кіцелі і шынялі мяняліся на цывільную вопратку, пачуцці і творчыя радкі ўдзельнікаў нядаўніх баёў вярталіся ў рэчышча звычайных чалавечых эмоцый і клопатаў, настройваліся на мірны лад жыцця, адбудову і стваральную працу, прымерваліся да літаратурнага працэсу адроджанай рэспублікі.

Нават уласна філалагічны ракурс разгляду фіксуе пэўны этап гісторыі беларускага правапісу. Ён прасочваецца не толькі ў назвах твораў Івана Навуменкі («семнаццатай» → «сямнаццатай»), але і ў напісанні прозвішча пісьменніка (раней без устаўнога «в»).

Пяць вершаў, датаваных 1947—1949 гг., сёння захоўваюцца ў фондзе № 36 «Часопіс “Полымя”» ЦНБ НАН Беларусі, які складаюць матэрыялы рэдакцыі названага выдання за 1934—1957 гг. Папярэдне яны знаходзіліся ў Інстытуце літаратуры АН БССР, адкуль у студзені 1983 г. былі перададзены ў Аддзел рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ АН БССР. (Упарадкаванне, навукова-тэхнічная апрацоўка, апісанне названага фонду ажыццёўлены ў 1987 г. супрацоўніцай бібліятэкі Т. І. Жук.)

АЛЬЖБЭТА МАЛІШЭЎСКАЯ – СПРЫНЧАН

Міхась Стральцоў,
альбо
Рэфлексіі-разгадкі

Аднойчы мяне запыталі: музей якога беларускага пісьменніка ты стварыла б? І вусны неяк самі прамовілі — Стральцова. На пытанне «чаму?» я адказала: бо вольны і натхняльны. Той самы, якога не стае беларусам.

Проза, альбо Усамотненасць

Проза Міхася Стральцова найперш вылучаецца тым, што ў кожным апавяданні прысутнічае вобраз самотнага, адзінокага чалавека, які дазваляе сабе разабрацца з сабою, са сваімі думкамі, пераасэнсавачь уласнае жыццё. Заўжды прыходзячы да нейкіх адкрыццяў у сваім успрыманні свету, ён часам змяняе сябе, часам разумее, што можа гэта зрабіць, і не робіць, але, прынамсі, усведамляе гэта. Таму абстрагаваны вобраз інтэлектуальнай асобы — гэта абсалютна стральцоўская тэма. Кожнае апавяданне — як пэўны пастулат, натхняльны завет таго, якое яно, жыццё, і як можна існаваць і перамагаць у ім звычайнаму ці творчаму чалавеку.

«Дома», альбо Натхненне на плён

У апавяданні «Дома» Міхась Стральцоў натхняе рухацца і не стагнаваць, не занурацца ў дэпрэсію праз тое, што, здавалася б, сышлі гады. Ён дае надзею й разуменне, што ў кожнага чалавека ёсць свой зорны час. І, як, бывае, памылкова думаюць маладыя, юнацтва гэта зусім не канец жыцця. Стральцоў нібы прамаўляе: «Ды вылазь ты ўжо са смутнагледства і кроч наперад!» Я дужа ўпадабала, што ў такім невялікім апавяданні спадар Міхась разгарнуў істотную і на рэдкасць слушна ўзнятую праблему «тэрміну поспехаў». Бальшыня аўтараў разглядае маладосць як жыццёвы Парнас, пасля якога ўжо нічога цікавага адбыцца нібыта не можа. Аднак Міхась Стральцоў на прыкладзе галоўнага героя паказвае, што, гледзячы на паспяховую моладзь, трэба адчуваць не зайздрасць ці расчараванне, а хіба натхненне дзеля ўласнага плёну.

«Дурны ты корч,— сказаў ён сабе,— нічога яшчэ не страчана, усё ў цябе наперадзе».

«Блакітны вецер», альбо Трэба жыць

«Блакітны вецер» — пра згубу чалавека ў часе, у соцыуме, пра спробу знайсці сябе. У пэўным сэнсе апавяданне перагукаецца з творам «Дома», але яно пра душэўную ўладкаванасць і псіхалагічны спакой. Галоўны герой шпацыруе начнымі вулачкамі горада і спрабуе разабрацца ў сабе. Прыходзіць да высновы, што ён бачыць свет такім шэрым, бо сам закрыўся, стаўся абыякавым і нудным. Таму і свет, і яскравых, вясёлых людзей успрымае раздражнёна. Але ж ён насамрэч зусім не такі чалавек! Яго апанавалі будзённасць і жыццёвы стрэс, вось і ўсё! Трэба неяк аднаўляцца і скідаць гэты пыл з душы. І апошняя ягоная думка вельмі натхняльная: «Трэба жыць,— падумаў ён,— трэба смялей і весялей жыць: пазбыцца раўнадушша, чэрствасці, замкнутасці ў сабе. І тады ніколі не пакіне мяне блакітны вецер».